

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁRSKA DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Kaesong: Cesta od vzniku po zánik spoločného priemyselného
aktu Kórei**

Kaesong: A Journey from the beginning to the end of the joint
Korean Industrial Act

Olomouc 2021

Katarína Zemánková

Vedúci diplomové práce: Martin Šturdík, M.A

Vyhlásenie

Vyhlasujem, že som bakalársku prácu spracovala samostatne a s použitím uvedenej literatúry.

V Olomouci 6. mája 2021

Podpis:

Anotácia

Cieľom mojej bakalárskej práce je zanalyzovanie účasť priamych zahraničných investícií v Severnej Kórei so zameraným na priemyselný komplex Kaesong. Prvou časťou je teoretické vysvetlenie podstaty priamych zahraničných investícií, ich členenie a charakteristika vybraných teórií priamych zahraničných investícií. Druhá časť približuje metódy akými sa Severná Kórea snažila zabezpečiť príchod zahraničných investorov na jej územie. V poslednej kapitole sa sústreďujem už konkrétne na špeciálnu ekonomickú zónu Kaesong. Rozoberám jej cestu od vzniku po jej zánik. Časť je zameraná predovšetkým na vysvetlenie dôvodu vzniku komplexu, jej pôvodných plánov a ich naplnenia, problémy počas fungovania a proces zániku.

Počet strán:46

Počet znakov: 70187

Počet titulov použitej literatúry: 33

Kľúčové slová: priame zahraničné investície, Severná Kórea, Južná Kórea, špeciálne ekonomické zóny, priemyselný komplex Kaesong

Pod'akovanie

Ďakujem svojmu vedúcemu práce Mgr. Martinu Šturdíkovi za ochotu, trpezlivosť a cenné rady pri spracovávaní bakalárskej práce.

Obsah

Úvod	6
Zoznam skratiek	7
Editačná poznámka	8
1. Priame zahraničné investície	9
1.1 Členenie priamych zahraničných investícií	11
1.2 Teórie priamych zahraničných investícií	13
1.2.1 Dunningové teórie PZI	14
1.2.1.1 Teória priamych zahraničných investícií a hospodárskeho rastu	14
1.2.1.2 Eklektická teória priamych zahraničných investícií (OLI)	15
2. Priame zahraničné investície v Kórejskej ľudovodemokratickej republike	17
2.1 Špeciálne ekonomické zóny	18
2.1.1 Typy severokórejských ŠEZ	20
2.1.2 ŠEZ výsledkom spolupráce SK a NK	21
3. Predstavenie špeciálnej priemyselnej zóny Kaesong	23
3.1 Pozadie vzniku komplexu	24
3.1.1 Účel komplexu	27
3.1.2 Pôvodný plán rozvoja	28
3.2 Činnosť podniku	30
3.2.1 Nepokoje ohrozujúce fungovanie KIC	33
3.2.1.1 Problémy s pracovnými podmienkami v KIC	35
3.3 Uzatvorenie	37
Záver	39
Resumé	41
Zoznam použitej literatúry	42

Úvod

Priame zahraničné investície zohrávajú dôležitú úlohu v rámci medzinárodného obchodu a medzinárodného pohybu kapitálu. Predstavujú základný parameter pre rýchlejší vývoj hospodárskeho rastu, rozvoja technológií, ľudského kapitálu, či zvyšovania životnej úrovne v danej krajine. Rozvojové krajiny s nedostatkom súkromného kapitálu, tak získavajú možnosť naštartovať svoj ekonomický i sociálny rozvoj.

Pretrvávajúce vážne ekonomické ťažkosti a chudoba v Severnej Kórei čoraz viac núti vládnucci režim k prijatiu politiky otvorených dverí. Z toho dôsledku Severná Kórea prejavila záujem o získavanie PZI na svoje územie a tým zaistenie hospodárskeho rastu i v minulom storočí. Po neúspešných pokusoch o nadobudnutie zahraničných investorov do krajiny, KLDR siahlo na úspešnú metódu špeciálnych ekonomických zón (ŠEZ) z Číny, určených na vytváranie investičného prostredia lákajúceho zahraničných investorov, ktorí by sa svojou činnosťou podieľali na ekonomickom raste krajiny.

Na začiatku fungovania ŠEZ v KLDR sa orientovali predovšetkým na obchodnú výmenu s Čínou. Ale keďže priame zahraničné investície môžu ovplyvniť nielen hospodárstvo ich hostiteľskej krajiny, ale aj jej inštitúcie a politický a hospodársky systém sa Južná Kórea tiež pokúsila podporiť investície v Severnej Kórei. V nádeji, že vytvorí priestor na dialóg, zlepši životnú úroveň, urýchli reformu a odradí krajinu od vojenských konfliktov. Najvýznamnejším príkladom tohto úsilia je priemyselný komplex Kaesong, založený na základe Sunshine politiky, symbol spolupráce medzi týmito dvoma krajinami.

V bakalárskej práci sa zaoberám priamymi zahraničnými investíciami a ich účasti v Severnej Kórei so zameraním na priemyselný komplex Kaesong. Práca skúma spôsob nadobúdania a realizácie PZI a ich úspech v Severnej Kórey. Súčasne sa v práci sústreďujem na špeciálnu ekonomickú zónu Kaesong. Posnažím sa opísať jeho cestu od vzniku až po jeho zánik. Priebeh spolupráce dvoch Kórei prostredníctvom ŠEZ, dôvody jej neúspechu a nesplneniu stanovených cieľov, v dôsledku nezmeniteľných vzťahov medzi oboma Kóreami. Zanalyzujem ako priemyselný park Kaesong ovplyvňovali medzikórejské vzťahy počas jeho fungovania a ich dôsledky na pôvodné ciele a úspešnosť komplexu. Neoddeliteľnou súčasťou práce je charakteristika PZI a ich význam pre krajinu.

Zoznam skratiek

PZI- priame zahraničné investície

KIC- priemyselný komplex Kaesong

ŠEZ- špeciálna ekonomická zóna

KĽDR- Kórejská ľudovodemokratická republika

KR- Kórejská republika

IHP- Teória priamych zahraničných investícií a hospodárskeho rastu

ČĽR- Čínska ľudová republika

Editačná poznámka

V práci je k prepisu kórejských názvov a mien použitá anglická transkripcia. Mená sú zapisované podľa kórejského štandardu, najprv priezvisko a následne meno.

1. Priame zahraničné investície

V procese ekonomického rozvoja krajiny zohrávajú priame zahraničné investície veľkú úlohu. Aktívne a dlhodobé pôsobenie zahraničných investorov je považované za jeden z prvkov, ktorý vo všeobecnosti prispieva k naštartovaniu stabilného prostredia pre hospodársky rast. Pre krajiny sa priame zahraničné investície (PZI) stali dôležitým prvkom v zložitej ceste premeny systému z centrálne plánovaných ekonomík na ekonomiky trhové.

Pre vymedzenie pojmu PZI neexistuje jednotná definícia. Obvykle sú charakterizované ako vlastníctvo majetku danej krajine rezidentmi druhej krajiny, ktoré im umožňuje kontrolu a rozhodovanie nad podnikom na základe dostatočného podielu na celkovom majetku.¹

Najčastejšie používanou je definícia Konferencie OSN pre obchod a rozvoj (UNCTAD) podľa ktorej sa priame zahraničné investície vymedzujú ako *"investície, ktoré sú založené na dlhodobom vzťahu k podniku a ktoré odrážajú trvalý záujem a kontrolu rezidentským subjektom jednej krajiny (zahraničný investor alebo materská spoločnosť²) v podniku rezidenta inej krajiny (podnik s priamymi zahraničnými investíciami, dcérska spoločnosť³, alebo afiliácia podniku)".⁴*

ČNB definuje priame zahraničné investície v súlade s Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), Európskym štatistickým úradom EUROSTAT a Medzinárodným menovým fondom (MMF), ktorá stanovuje že: *"Priama zahraničná investícia je taká cezhraničná investícia, ktorá odráža zámer rezidenta jednej ekonomiky (priameho investora) získať trvalú účasť v subjekte (podnik priamej investície), ktorý je rezidentom v ekonomike inej ako ekonomika priameho investora. Trvalá účasť implikuje existenciu dlhodobého vzťahu medzi priamym investorom a priamou investíciou a významný vplyv na riadenie podniku."⁵*

---

¹ DVOŘÁČEK, Jiří. Strategická analýza vybraných faktorů podnikání v Evropské unii. str. 89-90

² spoločnosť vlastniaca jednu alebo viac dcérskych spoločností, ktoré riadi alebo ovláda

³ je spoločnosť ovládaná a vlastnená alebo čiastočne vlastnená inou spoločnosťou

⁴ ŠÍBL, Drahoš a Beáta ŠAKOVÁ. Svetová ekonomika : Internacionalizácia, integrácia, globalizácia, interdependencia.str.228

⁵ Přímé zahraniční investice za rok 2019. Dostupné na:

https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2019_CZ.pdf

Podľa Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) a európskeho štatistického úradu EUROSTAT sa "priamou zahraničnou investíciou rozumie taká kapitálová štruktúra investície do zahraničia, ktorej dôvodom je založenie a udržiavanie trvalých majetkových vzťahov so zahraničnou spoločnosťou a v danom období je vykonávaný zjavný vplyv na riadení spoločnosti pri súčasnom splnení podmienky, že takáto investícia tvoria minimálne 10% cieľového základného imania."⁶

Cieľom priamych zahraničných investícií je získať dlhodobý vplyv na podnik v zahraničí, pričom úlohou investora je získať rozhodujúci podiel hlasov na riadení spoločnosti. Na rozdiel od portfóliových investícií, ktorých hlavnou úlohou je istota a bezpečnosť kapitálového vkladu (s poberaním dividendy, úroku, renty)⁷ PZI sú aktívnou formou investícií, výnosom PZI je zisk.

Priame zahraničné investície sú súčtom troch komponentov – základného kapitálu, reinvestovaného zisku a ostatného kapitálu.

$$\text{PZI} = \text{základné kapitál} + \text{reinvestovaný zisk} + \text{ostatný kapitál}$$

Jednotlivé zložky PZI je možné definovať takto:

- Základný kapitál- zahŕňa vklad nerezydenta do základného imania spoločnosti, vklady z pobočiek a pridružených podnikoch.
- Reinvestovaný zisk- je podiel na zisku (strate) priameho investora, znížený o preplatené dividendy.

Vyjadrenie vzťahom:

$$\text{reinvestovaný zisk} = \text{zisk bežného roka po zdanení} + \text{nerozdelený zisk z minulých období} - \text{strata bežného roka} - \text{neuhradená strata z predchádzajúcich rokov-dividendy}$$

- Ostatný kapitál zahŕňa prijaté a poskytnuté úvery vrátane dlhových cenných papierov a dodávateľských úverov medzi priamymi investormi a spoločnosťami, v ktorých majú títo investori majetkovú účasť.⁸

---

⁶ DVOŘÁČEK, Jiří. Strategická analýza vybraných faktorů podnikání v Evropské unii. str. 89-90

⁷ ŠÍBL, Drahoš a Beáta ŠAKOVÁ. Svetová ekonomika : Internacionalizácia, integrácia, globalizácia, interdependencia.str.228-229

⁸ DOBRYLOVSKÝ, Jiří a LÖSTER, Tomáš. Přímé zahraniční investice v ČR, jejich význam a jejich účinky na českou ekonomiku.str.8

1.1 Členenie priamych zahraničných investícií

Priame investície firiem do zahraničia možno z funkčného hradiska rozdeliť na investície vertikálne, horizontálne a konglomerátne. Hranice medzi nimi sú dané sektorom ekonomiky, v ktorom pôsobia účastníci konkrétneho investičného prípadu.

- Horizontálne priame zahraničné investície sú investície v dcérskych spoločnostiach v zahraničí, ktoré plnia rovnaké funkcie ako materská spoločnosť. Napríklad vyrábajú a predávajú rovnaký produkt, ale v inej krajine.

- Vertikálne priame zahraničné investície umožňujú, aby sa materská firma a jej jednotlivé dcérske spoločnosti špecializovali na určitý stupeň výrobného procesu, pričom každá z nich sa nachádza na inom stupni. Príkladom môže byť materská spoločnosť, ktorá vlastní baňu na ťažbu nerastných surovín. Po vyťažení sa suroviny prevážajú na spracovanie do dcérskych spoločností v rôznych krajinách, kde sa spracúvajú na konečný produkt.

Vertikálne investície sa podľa postupnosti výrobného procesu členia na spätné (nákup bane) a následné (kúpa predajne, reťazca).

- Konglomerátne priame zahraničné investície smerujú do odvetvi nesúvisiacich s hlavným predmetom činnosti materskej spoločnosti.⁹

Podľa stratégie s akou vstupuje spoločnosť na zahraničný trh sa PZI klasifikujú na investície na zelenej lúke, investície na hnedej lúke, akvizície a fúzie a joint ventures (spoločné podniky).

1. Investície na zelenej lúke (greenfield investment)- predstavujú založenie a výstavbu nového podniku

2. Investície na hnedej lúke (brownfield investment)- sú kapitálové vklady do existujúcich firiem¹⁰

---

⁹ ŠÍBL, Drahoš a Beáta ŠAKOVÁ. Svetová ekonomika : Internacionalizácia, integrácia, globalizácia, interdependencia.str.229

¹⁰ DVORÁČEK, Jirí. Strategická analýza vybraných faktorů podnikání v Evropské unii. str. 99

3. Fúzie a akvizície

Fúzie chápeme vo všeobecnosti ako spojenie, pri ktorom sa majetok a operácie dvoch firiem z dvoch rôznych krajín skombinujú a vznikne nový právny subjekt. Podľa definície je to teda splynutie (zahrnutie) jednej firmy do inej existujúcej firmy (ktorá sa však konštituuje nanovo ako právny subjekt) alebo vznik nového právneho subjektu, pričom sa kombinuje majetok a operácie domáceho a zahraničného subjektu.

Akvizície definujeme ako úkony, kedy dôjde k transferu kontroly majetku a operácií z miestnej do zahraničnej firmy, pričom miestna firma sa stáva afiliáciou zahraničnej. Za akvizíciu sa pritom považuje získanie kontrolného balíka je viac než 10%-neho podielu v nadobúdanej firme.

Z hľadiska nadobudnutého vlastníckeho podielu poznáme nasledovné druhy medzinárodných akvizícií:

- úplná alebo priama, kedy sa kúpi 100%- ný podiel nadobúdanej firmy
- majoritná- kupovaný podiel je v rozmedzí 50-99%
- minoritná- kupovaný podiel je v rozmedzí 10—49%

4. Joint ventures (spoločné podniky)

“Joint ventures predstavujú takú formu výrobnéj alebo obchodnej činnosti, na ktorej sa zúčastňuje domáci a zahraničný partner, a to v pomere, ktorý si stanoví v zmluve, alebo ktorý bol stanovený nariadením vlády sídla podniku.”¹¹

Poznáme tri typy medzinárodných joint ventures:

- Firmy z dvoch krajín vytvoria joint venture v tretej krajine
- Firmy z dvoch krajín vytvoria joint venture v jednej z nich, aby uspokojili vlastné firemné záujmy
- Firmy z dvoch krajín vytvoria joint venture i s účasťou miestnej vlády, čiže sledujú vlastné záujmy i záujmy hostiteľskej krajiny¹²

---

¹¹ BALÁŽ, Peter. Medzinárodné podnikanie : na vlné globalizujúcej sa svetovej ekonomiky.str.149

¹² PRACHAŘ, Jan. Zahraniční obchod I: [(učební text)].str. 47

1.2 Teórie priamych zahraničných investícií

V 60. rokoch 20. storočia začali PZI nadobúdať na dôležitosť. Od toho okamihu sa datuje i záujem ekonómov o teoretické zdôvodnenie ich existencie a modelov fungovania. Vďaka tomu v druhej polovici 60. rokov začali vznikať prvé významnejšie teórie, ktoré začali venovať pozornosť PZI, ktoré v tej dobe predstavovali relatívne nový fenomén vo svetovej ekonomike. Prevažná väčšina teórií PZI bola sformulovaná v USA, keďže USA patrí medzi najväčších vývozcom investícií a príjmom PZI na svete.

Teórie PZI sa pokúšajú vysvetliť predovšetkým dôvody, ktoré vedú firmy k investovaniu v zahraničí, ciele, ktoré chcú dosiahnuť prostredníctvom alokácie kapitálu za hranice domácej ekonomiky a spôsoby vstupov na zahraničné trhy.¹³

„V angloamerickej literatúre sa často stretávame s tzv. 5W a jedným H. Ide o zovšeobecnenie základných otázok, ktoré si kladie investor pred rozhodnutím o investícii do konkrétnej krajiny, resp. regiónu. Sú to tieto otázky:

- *Kto je investorom? (Who)*

Ide o novú firmu alebo o známu nadnárodnú korporáciu?

- *O aký typ investície ide? (What)*

Investícia na zelenej lúke? Nákup už existujúcej spoločnosti? Joint venture?

- *Prečo firma investuje v zahraničí? (Why)*

Zvýšenie zisku? Zvýšenie výroby? Nasledovanie konkurentov?

- *Kde sa uskutoční investícia firmy? (Where)*

Rozhodovanie na základe ekonomických, sociálnych a politických faktorov

- *Kedy sa rozhodne firma investovať v zahraničí? (When)*

Po dosiahnutí určitej veľkosti? Po uvedení nového produktu?

- *Akým spôsobom vstúpi firma na zahraničný trh? (How)*

Export? Licencie? Franchising? Priame zahraničné investície? ”¹⁴

¹³ BALÁŽ, Peter. Medzinárodné podnikanie : na vlnu globalizujúcej sa svetovej ekonomiky .str.155

¹⁴ DUDÁŠ, Tomáš. Priame zahraničné investície vo svetovom hospodárstve.str.11

Teórie priamych zahraničných investícií sa na základe ekonomickej literatúry delia na štyri základné skupiny:

- Do prvej sa zaraďujú rozvojové teórie PZI, ktoré skúmajú vzťah PZI a hospodárskeho rozvoja štátu.
- Druhú skupinu tvoria teórie, ktoré sa zaoberajú skúmaním PZI ako kapitálové toky upriamené na úrovne jednotlivých národných ekonomík.
- Tretia skupina teórií sa zameriava na skúmanie PZI na úrovni firiem. Stredobodom týchto teórií je snaha popísať motívy investovania firiem v zahraničí.
- Eklektická teória PZI tvorí samostatnú štvrtú skupinu, ktorá využíva prvky z viacerých teórií patriacich do prvých troch skupín¹⁵

1.2.1 Dunningové teórie PZI

Na základe dlhodobého skúmania priamych zahraničných investícií bolo vytvorených viacero teórií v priebehu rokov. Azda najznámejšia a najcitovanejšie sú teórie **J. H. Dunninga**¹⁶, ktoré vznikali v osemdesiatych rokoch minulého storočia.

1.2.1.1 Teória priamych zahraničných investícií a hospodárskeho rastu

Základy teórie PZI a hospodárskeho rastu, v zahraničnej literatúre známej pod označením "Investment Development Path" (IDP), položil J. H. Dunning už začiatkom 80. rokov minulého storočia.¹⁷ Dunning sa venoval skúmaniu PZI a hospodárskeho rozvoja na všeobecnej úrovni. Jeho teória načrtáva základné vzťahy medzi tokmi a štruktúrou PZI a fázou hospodárskeho rozvoja jednotlivých štátov.¹⁸

Podľa tejto teórie prechádzajú jednotlivé krajiny pri investovaní piatimi vývojovými fázami (nie všetky krajiny však nevyhnutne musia prechádzať všetkými piatimi):

---

¹⁵ BALÁŽ, Peter. Medzinárodné podnikanie : na vlnu globalizujúcej sa svetovej ekonomiky.str.155

¹⁶ ekonóm, zaoberajúci sa ekonomikou priamych medzinárodných investícií a nadnárodných podnikov

¹⁷ BALÁŽ, Peter. Medzinárodné podnikanie : na vlnu globalizujúcej sa svetovej ekonomiky.str.157

¹⁸ DUDÁŠ, Tomáš. Priame zahraničné investície vo svetovom hospodárstve.str.23

- V prvej fáze je krajina na nízkom stupni rozvoja, preto v zahraničí neinvestuje. Do medzinárodnej spolupráce sa zapája prostredníctvom exportu.¹⁹ Veľkú úroveň v tejto fáze hrajú PZI zo štátov na vyššom stupni hospodárskeho rozvoja, ktoré si začínajú všímať špecifické výhody týchto štátov a snažia sa ich využiť a rozvinúť²⁰.

- V druhej fáze prílev PZI do krajiny rastie. Zvyšuje sa kvalifikačná úroveň pracovných síl, rastie objem výroby a rozširuje sa trh. A to vábi zahraničné firmy, ktoré nahrádzajú dovoz výrobou na mieste. Daná krajina investuje v zahraničí len výnimočne, ešte nedisponuje špecifickými výhodami. Ak áno, investujú iba v susedných štátoch, ktoré sú na podobnej úrovni rozvoja.

- V tretej fáze viditeľne rastie objem PZI smerujúcich z domácich podnikov do zahraničia. Domáce firmy už získali skúsenosti s zahraničnými investíciami. Vďaka vzrastu úrovne pracovných síl, vyššej kvalifikácie a produktivity späté s technologickým pokrokom dochádza k rastu miezd v krajine, čím krajina stráca výhodu lacnej pracovnej sily. Motívom investovania pre zahraničných investorov je potom vysoký dopyt, technologický rozvoj, moderná infraštruktúra a pod. Začínajú prevažovať investori orientovaní na efektívnosť.

- Vo štvrtej fáze je krajina výrazným investorom v zahraničí. Domáce firmy sú schopné efektívne konkurovať pobočkám zahraničných firiem v tých sektoroch, kde si krajina vytvorila konkurenčné výhody, ako aj prenikať na zahraničné trhy. Krajina disponuje značnými výhodami z lokalizácie (viz. Dunningovu eklektickú teóriu).

- Piata fáza sa podľa Dunninga označuje ako vnútroodvetvová produkcia (firmy vyrábajú podobné výrobky). Rozhodnutia o PZI už menej podmienené špecifikami krajín. Dovozené a vývozné zahraničné investície konvergujú. Táto etapa je teda v súčasnosti charakteristická iba pre niekoľko najvyspelejších krajín.

1.2.1.2 Eklektická teória priamych zahraničných investícií (OLI)

Eklektická teória priamych zahraničných investícií je doteraz najucelenejšou a najdôležitejšou teóriou, keďže spája prvky viacerých vyššie menovaných skupín teórií

---

¹⁹ BALÁŽ, Peter. Medzinárodné podnikanie : na vlnu globalizujúcej sa svetovej ekonomiky.str.158-159

²⁰ DUDÁŠ, Tomáš. Priame zahraničné investície vo svetovom hospodárstve.str.24

a tvorí samostatnú Štvrtú skupinu. Teória spája rozličné teórie priamych zahraničných investícií, ktoré skúmajú aj makroekonomické (úroveň Štátov) a aj mikroekonomické (úroveň odvetví a firiem) analýzy.

Podľa Dunninga rozsah, forma a štruktúra PZI je ovplyvňovaná tromi typmi výhod. Pretože tieto tri hlavné princípy sú odvodené od rôznych teoretických prístupov, Dunning nazval svoj prístup eklektickým. Podľa neho sa firma angažuje v medzinárodnej výrobe, ak existujú tieto tri podmienky:

O — Ownership Advantages (špecifické výhody firmy) - V danej časti sa odpovedá na otázku, "prečo" firmy investujú v zahraničí. Odpoveďou je, že každá firma má určité špecifické výhody(značku, technológiu, know-how, skúsenosti, prístup k surovinám a pod). Tieto jej umožňujú vyrábať s nízkymi nákladmi aj v zahraničí. Špecifické výhody umožňujú podnikom dosahovať vyššie výnosy a/alebo nižšie náklady. Čím sa vyrovnávajú prípadné zvýšené náklady medzinárodných transferov.²¹

L — Location Advantages (špecifické výhody štátov) – Táto časť sa sústreďuje na odpoveď na otázku, "kam" firmy investujú v zahraničí. Cieľom firiem v tejto je skĺbiť svoje špecifické výhody s výhodami jednotlivých Štátov (nízke náklady výrobných faktorov, výhodná geografická poloha, stabilné podnikateľské prostredie a pod.), a tak dosiahnuť vyšší zisk. Výbere konkrétneho štátu pre investíciu je zložitým procesom, pri ktorom musí každá firma zvažovať množstvo faktorov(ekonomických, sociálnych, kultúrnych a politických).

I — Internalization Advantages (výhody z internalizácie) — Záverečná časť sa zaoberá otázkou, "ako" vstúpiť na zahraničný trh.²² Rozhodovanie o forme vstupu na daný zahraničný trh je vždy zvažovaním medzi dvoma alternatívami. Či vstúpiť prostredníctvom sprostredkovateľov (cez existujúce subjekty) alebo samostatne vo vlastnej réžii (všetky procesy bude mať firma pod kontrolou).²³

---

²¹ BALÁŽ, Peter. Medzinárodné podnikanie : na vlnu globalizujúcej sa svetovej ekonomiky.str.164

²² DUDÁŠ, Tomáš. Priame zahraničné investície vo svetovom hospodárstve. str. 29

²³ BALÁŽ, Peter. Medzinárodné podnikanie : na vlnu globalizujúcej sa svetovej ekonomiky.str.164

2. Priame zahraničné investície v Kórejskej Ľudovodemokratickej republike

PZI sú jedným z najúčinnějších nástrojov na prenos kapitálu a pokrokových technológií do rozvojových krajín, ako aj na rozvoj ich ľudského kapitálu, a tým napomáhajú rýchlejšiemu ekonomickému rastu v týchto krajinách. V prípade Severnej Kórei je hlavným dôvodom jej ekonomickej stagnácie nedostatok počiatočného kapitálu na mobilizáciu hospodárskeho rastu. Korene hospodárskych ťažkostí Severnej Kórei spočívajú v politicko-ekonomickom prostredí krajiny, systému a konfrontácii s existujúcim medzinárodným poriadkom. Kimov režim má prednosť pred všetkým ostatným a uzavretý socialistický ekonomický systém má základné limity produktivity a efektívnosti. Severokórejská ekonomika s týmito nedostatkami si nemôže dovoliť dodávať dostatočné vstupy do poľnohospodárskeho i priemyselného sektora, čo vedie k trvalému poklesu produkcie. Z toho dôsledku je pre priame zahraničné investície možné podnietiť severokórejský hospodársky rast.²⁴

Severná Kórea uznáva dôležitosť prínosu PZI a prejavuje túžbu po otvorení krajiny medzinárodnému obchodu uskutočnením reforiem. Pôvodný severokórejský hospodársky systém sa veľmi líšil od medzinárodného štandardu a preto bolo potrebné vykonať reformu mnohých severokórejských zákonov a predpisov. Hlavným cieľom KEDR je dosiahnuť hospodársky rast prilákaním zahraničného kapitálu. Preto to je hlavným motívom jej vonkajšej hospodárskej politiky. Táto politika prešla počas rokov množstvom zmien. V priebehu 50. a 60. rokov minulého storočia severokórejská vláda závisela od socialistických krajín. V 70. rokoch sa Severná Kórea snažila privolať dovoz kapitálu a technológií zo západných kapitalistických krajín zmenou v zákonoch. Ale jej neefektívny ekonomický systém so zameraním na pôžičky a podporu vývozu v kombinácii so zlou infraštruktúrou a politickým rizikom, odsúdili snahu za neúspešnú. V reakcii na neúspech v 80. a 90. rokoch severokórejská vláda zmenila svoju politiku zameranú na nové spôsoby podnecovania zahraničných investícií.²⁵ Pre krajinu, ktorá si

---

²⁴ LEE, Hanhee. Foreign Direct Investment in North Korea and the Effect of Special Economic Zones: Learning from Transition Economies

²⁵ LIM, Sung Hoon a Kang Taeg LIM. Special Economic Zones as Survival Strategy of North Korea

dlhodobo udržuje uzavretú ekonomiku v mene “sebestačnosti“, sú však kroky, ktoré podnikla, veľkým odklonom od politik minulosti.²⁶

V roku 1992 KĽDR prijala 3 zákony umožňujúce vstup zahraničným investorom. Išlo o Zákon o zahraničných investíciách, Zákon o zahraničných podnikoch a Zákon o spoločnostiach joint ventures.²⁷ Cieľom týchto reforiem bolo zvýšiť úroveň ekonomickej podpory a spolupráce so zahraničím prostredníctvom vytvárania obrazu mierového spolužitia a politiky otvorených dverí.²⁸ Hoci v poslednej dekáde boli prijaté ďalšie desiatky podporných zákonov a po vzore Číny zároveň zriadené špeciálne ekonomické zóny (ŠEZ) s poskytovanými stimulmi ako napr. nízke mzdové náklady, oslobodenie od cla a DPH, dovoz bezcolných vstupov, atď. Investori PZI vstupujú do krajiny veľmi váhavo a pribúdajú pomaly. Odradzuje ich nielen slabá infraštruktúra, nefunkčné zásobovanie energiou a surovinami, nedostatočné zákony na ochranu zahraničných investorov ale najmä nevyspytateľnosť politického systému a medzinárodné sankcie.²⁹

2.1 Špeciálne ekonomické zóny

Severná Kórea sa už od konca 20. storočia snaží posilniť svoje hospodárstvo vytváraním špeciálnych ekonomických zón.³⁰ Špeciálne ekonomické zóny (ŠEZ) sú všeobecne definované ako špeciálne oblasti v krajinách, ktoré majú osobitné ekonomické predpisy, ktoré sú odlišné od iných oblastí krajiny a ktoré všeobecne implementujú opatrenia zamerané na prílev priamych zahraničných investícií.³¹ V ŠEZ sa na ekonomických aktivitách zúčastňujú zahraničné firmy (manažéri, moderné výrobné zariadenia, nové technológie) a severokórejské subjekty (pozemky, pracovná sila).³²

---

²⁶ Korea Institute for National Unification. International Journal of Korean Unification Studies

²⁷ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Dostupné

z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/K%C3%B3rejsk%C3%A1+%C4%BEudovodemokratick%C3%A1+republika++ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018/42c81c3b-a7de-43bc-8def-2c7585677efd?version=1.3&previewFileIndex=>

²⁸ LIM, Sung Hoon a Kang Taeg LIM. Special Economic Zones as Survival Strategy of North Korea

²⁹ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Dostupné

z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/K%C3%B3rejsk%C3%A1+%C4%BEudovodemokratick%C3%A1+republika++ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018/42c81c3b-a7de-43bc-8def-2c7585677efd?version=1.3&previewFileIndex=>

³⁰ Special Economic Zones in the DPRK | NCNK. Dostupné z: <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/special-economic-zones-dprk>

³¹ Korea Institute for National Unification. International Journal of Korean Unification Studies

³² Special Economic Zones in the DPRK | NCNK. Dostupné z: <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/special-economic-zones-dprk>

Pôvodne boli ŠEZ vytvárané na hospodársky rozvoj zameraný na zabezpečenie konkurencieschopnosti pri exporte a rozširovaní zahraničného obchodu. Avšak v následku otvorenia čínskych osobitných hospodárskych zón v krajine v roku 1979 ako súčasť politiky otvorenia hospodárstva sa ŠEZ zmenili na spôsob, ako môžu socialistické krajiny prejsť na kapitalizmus. Čína použila svoje ŠEZ na otvorenie ekonomiky, rozvoj krajiny a ako základ pre vysoký stupeň hospodárskeho rastu, ktorý dnes využíva. Podobné špeciálne ekonomické zóny boli následne zriadené aj v Rusku, Východnej Európe a Vietnamu. Severná Kórea nebola výnimkou.³³

Záujem KĽDR o otvorenie ekonomiky a vzniku ŠEZ bol podnietený úspechom čínskych ŠEZ, možno po návšteve Kim Čong-ila v roku 1983 v Číne. Prvá zmienka v severokórejskej úradnej literatúre o plánoch rozvoja a otvorenia ŠEZ sa objavili už v roku 1984 v Kimovom prejave.³⁴

Z dôvodu úspechu zón v zahraničí severokórejská vláda očakávala, že ŠEZ budú kanálom na nadobudnutia prílevu zahraničného kapitálu pre hospodársky rast.³⁵ Severná Kórea na základe inšpirácie od čínskeho modelu ŠEZ³⁶ založila svoj vlastný model, pretože vedenie bolo motivované odhodlaním oživiť severokórejskú ekonomiku prostredníctvom prinesenia kapitálu z rozvinutých západných krajín. V prípade Severnej Kórei úloha ŠEZ je naopak obmedzenejšie ako čínskych ŠEZ a je jednoducho zameraná na použitie slabo platenej pracovnej sily na výrobu tovaru, ktorý je predávaný a vyvážený na svetové trhy vrátane Južnej Kórey.³⁷

Prvý projekt špeciálnej ekonomickej zóny sa začal v decembri 1991, rozhodnutím vlády o zriadení zóny voľného hospodárstva a obchodu v Rasone na severovýchode Severnej Kórei. Tento projekt bol započatý po uvedení vlády, že predchádzajúce zákony určené na vyvolanie zahraničného kapitálu nefungujú, zatiaľ čo ŠEZ v Číne boli úspešné. Severokórejská vláda však nebola úplne pripravená efektívne otvoriť oblasť Rason. Vláda očakávala, že bude ľahké privolať PZI veľkých podnikov iba otvorením oblasti. Vládny sen sa však rozplynul na malé zahraničné investície. Jeho jedinou útechou

---

³³ Korea Institute for National Unification. International Journal of Korean Unification Studies

³⁴ CLEMENTS, Theo. 2019. From Failed Economic Interfaces to Political Levers: Assessing China-South Korea Competition and Cooperation Scenarios on North Korean Special Economic Zones North Korea's Special Economic Zones.

³⁵ LIM, Sung Hoon a Kang Taeg LIM. Special Economic Zones as Survival Strategy of North Korea

³⁶ Čínske ŠEZ sa zameriavajú na zavádzanie pokrokových technológií, manažérskych schopností, moderných znalostí, otvorených politik a zákonov a inštitúcií týkajúcich sa trhového hospodárstva.

³⁷ Korea Institute for National Unification. International Journal of Korean Unification Studies

bolo pochopenie, že experiment Rason bol iba prvým pokusom a budúce otvorené zóny skončia lepšie.³⁸

Následne roky KĽDR otvárala nové ŠEZ. Prevažná väčšina zahraničných investícií pochádza z Číny, zároveň najväčšieho obchodného partnera krajiny, ktorý investuje výrazne najmä do ťažobného priemyslu, stavby diaľnic, vybavenia prístavov, či výstavby elektrární. Celkový počet zahraničných investorov sa odhaduje na viac ako 300, väčšinou vo forme malých joint ventures spoločností.³⁹

Medzi najznámejšie a najúspešnejšie z nich patrí priemyselný komplex Rason(1991), Sinuiju (september 2002), Mt. Kumgang (október 2002), Kaesong (november 2002).⁴⁰ Ostatné zóny sú skôr menšie a nedarí sa im lákať zahraničných investorov. O nie príliš veľkej úspešnosti týchto projektov svedčí skutočnosť, že komplex Kaesong od roku 2016 je opätovne uzavretý a rozvoj zóny Rason od roku 2013 stagnuje.⁴¹

2.1.1 Typy severokórejských ŠEZ

Existuje niekoľko typov ŠEZ, ktoré sú klasifikované podľa ich funkcie a teritoriálneho hľadiska. ŠEZ budované na území KĽDR ide rozdeliť podľa **ich teritoriálneho rozmiestnenia** na:

- ŠEZ na juhu (za účasti Južnej Kórey)
- ŠEZ na severe (za účasti ČĽR a Ruska).⁴²

---

³⁸ LIM, Sung Hoon a Kang Taeg LIM. Special Economic Zones as Survival Strategy of North Korea

³⁹ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Dostupné

z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/K%C3%B3rejsk%C3%A1+%C4%BEndovodemokratick%C3%A1+republika++ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018/42c81c3b-a7de-43bc-8def-2c7585677efd?version=1.3&previewFileIndex=>

⁴⁰ Korea Institute for National Unification. International Journal of Korean Unification Studies

⁴¹ Korea (Severní - KĽDR): Zahraniční obchod a investice. Dostupné

z: https://www.businessinfo.cz/navody/korea-severni-kl-dr-zahranicni-obchod-a-investice/?utm_source=rss&utm_medium=web&utm_content=teritorialni-informace-101&utm_campaign=rss_portal

⁴² Special Economic Zones in the DPRK | NCNK. Dostupné z: <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/special-economic-zones-dprk>

ŠEZ sa zameriavajú na prilákanie PZI do rôznych oblastí sektorov v závislosti od potrieb zahraničného partnera.⁴³ Z toho dôsledku v KĽDR ŠEZ podľa funkcie možno rozdeliť na:

- SEZ zamerané na obchod- zóna voľného obchodu s geografickou výhodou (Rason, Sinuiju)
- SEZ zamerané na výrobu- oblasť podnikov s daňovými a inými nákladovými stimulmi (Kaesong)
- SEZ zamerané na cestovný ruch- zóna pre medzinárodný cestovný ruch spolu so sprievodnými vymoženosti a ubytovaním (Mt. Kumgang)⁴⁴

ŠEZ sústredené na prilákanie PZI podporované Južnou Kóreou sú Kaesong a Mt. Kumgang. Zóny vzniknuté spoluprácou KR a KĽDR boli zamerané na ľahký priemysel a cestovný ruch, pretože tieto ŠEZ boli politické projekty, ktoré podporovala juhokórejská vláda a chaeboly. Okrem toho z politických dôvodov pre KĽDR sa od toho museli držať ďalej všetky potenciálne citlivé odvetvia, vrátane technologicky náročného priemyslu a informačných technológií. Táto politicky riadená stratégia hospodárskeho zapojenia sa výrazne líšila od hospodárskych integračných procesov s Čínou.⁴⁵

2.1.2 ŠEZ výsledkom spolupráce SK a NK

Prvá špeciálna ekonomická zóna za spolupráce KR a KĽDR bola ŠEZ Mt. Kumgang zameraná na turistický ruch. Aktivity ŠEZ Mt. Kumgang boli orientované na turistov z Južnej Kórey s cieľom rozvíjať turistiku a stať sa miestom stretávania rodín rozdelených hranicou. Juhokórejské turistické agentúry poskytovali juhokórejským občanom možnosť navštíviť atraktívne turistické strediská v KĽDR.⁴⁶ Za desať rokov prevádzky jednej z najúspešnejších investícií v KĽDR, využili služby rezortu približne 2 milióny juhokórejských turistov a sa stal významným zdrojom prílevu devízových

---

⁴³ CLEMENTS, Theo. 2019. "From Failed Economic Interfaces to Political Levers: Assessing China-South Korea Competition and Cooperation Scenarios on North Korean Special Economic Zones North Korea's Special Economic Zones.

⁴⁴ LIM, Sung Hoon a Kang Taeg LIM. Special Economic Zones as Survival Strategy of North Korea

⁴⁵ CLEMENTS, Theo. 2019. From Failed Economic Interfaces to Political Levers: Assessing China-South Korea Competition and Cooperation Scenarios on North Korean Special Economic Zones North Korea's Special Economic Zones.

⁴⁶ Wonsan-Mt. Kumgang International Tourist Zone. Dostupné z: <https://www.38north.org/reports/2015/11/nk-sez-plans-vs-progress/section-3/>

prostriedkov. Z dôsledku incidentu v roku 2008, keď severokórejský vojak zastrelil juhokórejskú turistku, ktorá omylom vyšiel z vyhradeného priestoru sa zóna uzatvorila.

Ďalším výsledkom spolupráce oboch Kórei je priemyselný komplex Kaesong zameraný na prilákanie malých a stredných podnikov z KR. Najmä vinou nestabilnej politickej klímy sa však projekt nerozvinul do predpokladaných rozmerov.⁴⁷ Priemyselný komplex Kaesong (KIC) sa navyše považoval za dôležitý krok pre hospodárske a politické reformy v Severnej Kórei. Predpokladalo sa, že KIC zmierni vojenské napätie medzi Severnou a Južnou Kóreou tým, že zvýši ich vzájomnú ekonomickú závislosť⁴⁸; to znamená, že čím väčšie je zariadenie, tým by bolo ťažšie odstavenie z dôvodu jeho významných výhod pre obe Kórei.⁴⁹ Firmy vstupujúce do komplexu boli povinné zriadiť dcérske spoločnosti v úplnom vlastníctve, ktoré prevádzali hotové výrobky na svoje materské spoločnosti za umelo nízke ceny. Materské spoločnosti by potom ďalej predávali tovar za trhové ceny. Ziskovosť činností zložitých podnikov sa teda odrazila v súvahách materských spoločností, nie v dcérskych spoločnostiach.⁵⁰ Celkový prílev zahraničnej meny do Kaesongu od roku 2004 dosiahol výšku 560 mil. USD, z toho len v roku 2015 120 mil. USD.⁵¹

Severná Kórea v súčasnosti stále víta joint ventures investície do ŠEZ a zahraničný obchod, pokiaľ sa zachová ústredná úloha štátu a bude zakázaná infiltrácia kapitalistických ideológií a kultúr. Krajina však stále musí prekonať množstvo investičných prekážok a je ekonomicky málo rozvinutá kvôli vnútorným obmedzeniam

---

⁴⁷ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/K%C3%B3rejsk%C3%A1+%C4%BEudovodemokratick%C3%A1+republika++ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018/42c81c3b-a7de-43bc-8def-2c7585677efd?version=1.3&previewFileIndex=>

⁴⁸ KIM, Kwang Ho. Impacts of Foreign Direct Investment on the Most Centralized Country: Evidence from Gaeseong Industrial Complex in North Korea.

⁴⁹ LEE, Hanhee. Foreign Direct Investment in North Korea and the Effect of Special Economic Zones: Learning from Transition Economies

⁵⁰ The Case for Kaesong: Fostering Korean Peace through Economic Ties. Dostupné z: <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/korean-peninsula/300-case-kaesong-fostering-korean-peace-through-economic-ties>

⁵¹ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/K%C3%B3rejsk%C3%A1+%C4%BEudovodemokratick%C3%A1+republika++ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018/42c81c3b-a7de-43bc-8def-2c7585677efd?version=1.3&previewFileIndex=>

svojho politického a ekonomického systému a medzinárodným sankciám, ktoré sú na neho uvalené.⁵²

3. Predstavenie špeciálnej priemyselnej zóny Kaesong

Priemyselný komplex Kaesong (KIC) patrí medzi najznámejšiu a najúspešnejšiu priamu zahraničnú investíciu vzniknutú v spolupráci Severnej a Južnej Kórei. KIC bol symbolickým hospodárskym partnerstvom medzi Južnou a Severnou Kóreou v rokoch 2004 až 2016. Od roku 2004 bola činnosť KIC relatívne stabilná napriek niekoľkým krízam, ktoré vyplynuli zo zhoršenia medzikórejských vzťahov až do uzavretia v roku 2016.⁵³

Komplex sa nachádza asi 160 km od hlavného mesta KĽDR a 70 km od hlavného mesta KR.⁵⁴

Obrázok č.1 Umiestnenie KIC na mape (Zdroj: Manyin, Mark E. a Nanto, Dick K. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.)

⁵² LEE, Hanhee. Foreign Direct Investment in North Korea and the Effect of Special Economic Zones: Learning from Transition Economies

⁵³ CHO, Sungtaek, KWAK, Do Won Participation in the Kaesong Industrial Complex and its impact on productivity: South Korean textile firms' experiences

⁵⁴ AHN, Sang Jin a Seung, Kyu YI. Methodological framework for analyzing peace engineering: Focusing on Kaesong Industrial Complex and North Korean innovators in South Korea.

3.1 Pozadie vzniku komplexu

Oficiálna výstavba KIC začala v roku 2003 pričom prvá výroba bola spustená v roku 2004. Ale prvá iniciatíva o vzniku komplexu sa udiala v roku 1998 kedy skupina Hyundai Group⁵⁵ súhlasila spolu so Severokórejským združením pre národnú hospodársku spoluprácu s vybudovaním priemyselného parku na západnom pobreží Severnej Kórei.⁵⁶ Konečná dohoda o vzniku KIC bola priamym výsledkom rokovania medzi Chung Ju-Youngom, zosnulým predsedom skupiny Hyundai Group, a Kim Jong-Il uzatvorená v roku 2000.⁵⁷ V čase prvých konzultácií s Hyundai Asan, obidve Kórey zdieľali víziu urobiť z KIC medzinárodne konkurenčnú špeciálnu ekonomickú zónu, privedením veľkého množstva zahraničných spoločností s najmodernejšou technológiou.⁵⁸

Tento projekt je všeobecne uznávaný ako stelesnenie juhokórejskej „slnečnej politiky“⁵⁹ ktorej cieľom bolo zlepšiť vzťahy medzi Južnou Kóreou a KĽDR.⁶⁰ Spoločnosť Hyundai si zvolila severokórejské mesto Kaesong na vybudovanie priemyselného rozvojového komplex a určila ho za osobitný hospodársky obvod. V tom čase, v meste pôsobili domáce spoločnosti zaoberajúca sa ľahkým priemyslom⁶¹. V rámci dohody sa plánoval vznik priemyselného komplexu a zadného mesta s celkovou kapacitou 65,7 km².⁶²

Dohoda mala zmysel pre obe strany, pretože sa zakladala na komparatívnej výhode oboch strán, ktorá kombinovala kapitál a technológiu KR s pôdou a prácou KĽDR.⁶³

---

⁵⁵ MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

⁵⁶ CHANG, Woon Nam. Kaesong Industrial Complex The Second Free Economic and Trade Area in North Korea.

⁵⁷ CHOI, Jin. W. a Michael. S.MILLER. A Futuristic Solution to the North Korean Dilemma: An Economic Perspective

⁵⁸ KIM, Suk Hi, and Eul Chul LIM. The Kaesong Inter-Korean Industrial Complex: Perspectives and Prospects.

⁵⁹ počas vlády Kim Dae-jung v rokoch 1998-2008

⁶⁰ MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

⁶¹ ChANG, Woon Nam. Kaesong Industrial Complex The Second Free Economic and Trade Area in North Korea.

⁶² AHN, Sang Jin a Seung. Kyu YI. Methodological framework for analyzing peace engineering: Focusing on Kaesong Industrial Complex and North Korean innovators in South Korea.

⁶³ CHOI, Jin. W. a Michael. S.MILLER. A Futuristic Solution to the North Korean Dilemma: An Economic Perspective.

Cieľom projektu bolo prilákať priame zahraničné investície, keďže krajina sa nachádzala v prvej fáze teórie IHP, v ktorej zohrávajú veľkú úlohu PZI zo štátov na vyššom stupni hospodárskeho rozvoja, ktoré si všímajú špecifické výhody týchto štátov a snažia sa ich využiť a rozvinúť v svoj prospech, prostredníctvom investícií v danej krajine.

KIC ponúkalo mnoho výhod pre potenciálne priame zahraničné investície podnikov Južnej Kórey.

Výhody zahrňovali:

- **nízke náklady na pracovnú silu** ⁶⁴

Mesačné náklady práce v KIC predstavovali jednu tretinu nákladov oproti iným komplexom KR v Číne a Vietname. Daň z príjmu v KIC bola iba 14%, zatiaľ čo daň v čínskych ŠEZ je 25%. ⁶⁵

- **plynulé riadenie ľudských zdrojov** ⁶⁶

Severná Kórea a Južná Kórea používajú rovnaký jazyk a zdieľajú rovnakú kultúru. Komunikácia pre juhokórejské firmy je teda v KIC efektívnejšia a jednoduchšia ako v iných krajinách. ⁶⁷

- **nenákladná pôda**

Plne funkčný továrenský priestor v KIC bol pridelený za cenu 4,22 USD za meter štvorcový. Táto cena je zhruba desatinová oproti porovnateľnej cene pozemku v KR.

- **nízke počiatkové kapitálové investície a ochrana**

Priemerné počiatkové náklady v KIC pre podnikanie boli 4,5 milióna dolárov, čo je výrazne nižšie ako to, čo by stálo za otvorenie výrobného podniku v KR. ⁶⁸ Poistenie politického rizika zaručené juhokórejskou vládou navyše kompenzovalo až 90% finančných strát z

---

⁶⁴ CHOI, Jin. W. a Michael. S.MILLER. A Futuristic Solution to the North Korean Dilemma: An Economic Perspective

⁶⁵ KIM, Kwang Ho. Impacts of Foreign Direct Investment on the Most Centralized Country: Evidence from Gaeseong Industrial Complex in North Korea.

⁶⁶ CHOI, Jin. W. a Michael. S.MILLER. A Futuristic Solution to the North Korean Dilemma: An Economic Perspective.

⁶⁷ KIM, Kwang Ho. Impacts of Foreign Direct Investment on the Most Centralized Country: Evidence from Gaeseong Industrial Complex in North Korea.

⁶⁸ CHOI, Jin. W. a Michael. S.MILLER. A Futuristic Solution to the North Korean Dilemma: An Economic Perspective

investícií podnikov do KIC až do výšky 5 miliárd juhokórejských wonov (4,9 milióna amerických dolárov)⁶⁹

•výhoda strategického umiestnenia⁷⁰

Komplex ma strategické umiestnenie vzdialené iba 10 km od kórejskej demilitarizovanej zóny s priamym cestným a železničným prístupom do Južnej Kórey⁷¹. Cesta z KIC do Soulu trvá len jednu hodinu jazdy dodávkovým autom. Efektívnosť tejto skutočnosti predstavuje, že je nepotrebné držanie výrobného inventáru v sklade v Soule. K výrobe, predaju a dodaniu môže dôjsť v reálnom čase bez akýchkoľvek ďalších nákladov na prepravu a skladovanie. Výrobky vyrobené v KIC sa vďaka svojej blízkosti mohli ľahko predávať v susedných krajinách, ako sú Čína, Japonsko a Rusko.⁷²

•Made in Korea

Južná Kórea trvala na tom, aby boli výrobky KIC označené ako “Vyrobené v Kórei“, čo dávalo týmto produktom prednostné obchodné postavenie. Obchodná dohoda medzi Južnou Kóreou, Európskym združením voľného obchodu a Združením národov juhovýchodnej Ázie (ASEAN) povolili označovanie výrobkov KIC “Made in Korea“⁷³ pričom pri určovaní štatútu pôvodu používal vo svojich dohodách o voľnom obchode osobitné pravidlá. Vďaka čomu sa s nimi zaobchádzalo ako s juhokórejským tovarom. Juhokórejská dohoda o voľnom obchode spočívala v tom, že tovar sa musí priamo vyvážať z územia Južnej Kórey bez ohľadu na štatút pôvodu tovaru.⁷⁴

---

⁶⁹ CHANG, Woon Nam. Kaesong Industrial Complex The Second Free Economic and Trade Area in North Korea.

⁷⁰ CHOI, Jin. W. a Michael. S.MILLER. A Futuristic Solution to the North Korean Dilemma: An Economic Perspective

⁷¹ CHANG, Woon Nam. Kaesong Industrial Complex The Second Free Economic and Trade Area in North Korea.

⁷² CHOI, Jin. W. a Michael. S.MILLER. A Futuristic Solution to the North Korean Dilemma: An Economic Perspective

⁷³ FUNCTIONALISM AND THE KAESONG INDUSTRIAL COMPLEX. Dostupné z: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1019058.pdf>

⁷⁴ North Korea and the Politics of International Trade Law: Kaesong Industrial Complex and WTO Rules Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1584328

3.1.1 Účel komplexu

Komplex vznikol z myšlienkou, že hospodárska spolupráca by mohla pomôcť dosiahnuť stabilitu Kórejského polostrova.⁷⁵ Účelom bolo nielen prispieť k hospodárskej výmene prostredníctvom joint ventures, ale aj preukázať možnosť rozvoja politických vzťahov oboch Kórei.

Juho-severokórejská hospodárska spolupráca je dôležitá pri napomáhaní obnovy kultúrnej a emočnej homogenity a pri podpore vzájomného hospodárskeho rozvoja, rozvoja priemyselnej infraštruktúry a budovania harmonizovanej priemyselnej štruktúry medzi oboma Kóreami⁷⁶.

Inými slovami, vzájomná hospodárska závislosť prostredníctvom priamych zahraničných investícií robí vojnu nákladnejšou a v dôsledku toho je menej pravdepodobné, že dôjde k zahájeniu vojenských konfliktov. Z čoho vyplýva že zmiernenie vojenského napätia je možné považovať za politickú externalitu priamych zahraničných investícií.⁷⁷ Čo by mohlo viesť k politickej stabilite Severnej Kórey, čo by zase prispelo k politickej a vojenskej stabilite celého kórejského polostrova⁷⁸.

Ekonomickým cieľom KIC bolo vybudovať špeciálnu ekonomickú zónu, v ktorej by juhokórejské spoločnosti mohli vyrábať svoje výrobky pomocou severokórejskej pracovnej sily a územia. Pričom by juh poskytoval modernú technológiu, kapitál a materiál, ako aj potrebnú elektrickú energiu, komunikácie, dopravu a bankové služby.⁷⁹ Čo by vytvorilo príležitosť Severnej Kórei liberalizovať a reformovať svoje hospodárstvo a zmierniť napätie v celej demilitarizovanej zóne.⁸⁰ KIC boli určené na prilákanie juhokórejského ľahkého priemyslu a na rozvoj oblasti ako exportne orientovanej základne v globálnom kontexte. Najmä juhokórejské malé a stredné podniky boli dôrazne

---

⁷⁵ The Case for Kaesong: Fostering Korean Peace through Economic Ties. Dostupné

z: <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/korean-peninsula/300-case-kaesong-fostering-korean-peace-through-economic-ties>

⁷⁶ LIM, Sung Hoon a Kang Taeg LIM. Special Economic Zones as Survival Strategy of North Korea.

⁷⁷ KIM, Kwang Ho. Impacts of Foreign Direct Investment on the Most Centralized Country: Evidence from Gaeseong Industrial Complex in North Korea.

⁷⁸ LIM, Sung Hoon a Kang Taeg LIM. Special Economic Zones as Survival Strategy of North Korea.

⁷⁹ The Case for Kaesong: Fostering Korean Peace through Economic Ties. Dostupné

z: <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/korean-peninsula/300-case-kaesong-fostering-korean-peace-through-economic-ties>

⁸⁰ MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

vyzvané, aby investovali do KIC, pretože ich účasť v KIC by výrazne znížila výrobné náklady a následne z dlhodobého hľadiska zvýšilo efektívnosť a medzinárodnú konkurencieschopnosť.

3.1.2 Pôvodný plán rozvoja

Pôvodný plán rozvoja KIC spoločnosti Hyundai pozostáva z troch fázach, ktoré trvajú od roku 2002 do roku 2012. Z tohto dôvodu plánovala spoločnosť Hyundai prenajať pozemkové práva na ďalších viac ako 50 rokov⁸¹, čím by zabezpečila rôzne obchodné práva, rozvinula pôdu a vytvorila investičné prostredie.⁸² Zámer predpokladal, že do roku 2012 bude v zóne vykonávať činnosť až 2000 juhokórejských firiem, ktoré mali zamestnávať 350 tisíc zväčša severokórejských zamestnancov.⁸³

Year	Phase I (includes pilot) 2002-2007	Phase 2 2006-2009	Phase 3 2008-2012
Total Land at Completion of Stage	800 acres in Industrial Zone. Kaesong City as a Supporting Zone	2,000 acres in Industrial Zone 800 acres in Supporting Zone	4,800 acres in Industrial Zone 1,600 acres in Supporting Zone
Total ROK Firms at Completion of Stage	300	800	1,500
Total DPRK Workers at Completion of Stage	100,000	200,000	350,000

Tabuľka č.1 Zobrazuje tri fázy hlavného plánu projektu. (Zdroj: Manyin, Mark E. a Nanto, Dick K. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.)

Podľa tohto ambiciózneho 10-ročného hlavného plánu by jednotlivé fázy rozvoja mali prebiehať podľa nasledovných fáz:

⁸¹ CHANG, Woon Nam. Kaesong Industrial Complex The Second Free Economic and Trade Area in North Korea.

⁸² AHN, Sang Jin a Seung, Kyu YI. Methodological framework for analyzing peace engineering: Focusing on Kaesong Industrial Complex and North Korean innovators in South Korea.

⁸³ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/K%C3%B3rejsk%C3%A1+%C4%BEudovodemokratick%C3%A1+republika++ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018/42c81c3b-a7de-43bc-8def-2c7585677efd?version=1.3&previewFileIndex=>

- prvá fáza - Do jej plánovaného konca v roku 2007 by mal KIC zabrať 800 akrov, s cca. 300 juhokórejskými výrobnými podnikmi s očakávanými 100 000 severokórejských pracovníkov pôsobiacich v tejto zóne.

- druhá fáza - Územný plán sa má rozšíriť dokopy o 2 000 akrov v priemyselnej a podpornej zóny určenej pre obytné a servisné zariadenia (vrátane hotelov, reštaurácií, kancelárií a konferenčných miestností) a rekreačné účely. Počet zamestnancov by vzrástol na 200 000 a počet firiem v KIC by dosiahol 800.

- tretia fáza - Plán zamýšľal, že do roku 2012 by sa zóna ďalej zväčšila na 4800 akrov, v ktorých by sa nachádzalo 1500 priemyselných podnikov z Južnej Kórey, ktoré by zamestnávali 350 000 severokórejských pracovníkov⁸⁴ a produkovali 16 miliárd dolárov výrobkov ročne.⁸⁵

Na základe tohto optimistického harmonogramu vývoja by sa docielili strednodobé a dlhodobé priame ekonomické náklady a prínosy pre obe Kórey. Podľa týchto rozvojových fáz by ročná produkcia vyprodukovaná v KIC dosiahla pre Južnú Kóreu 84 miliárd amerických dolárov, zatiaľ čo Severná Kórea by mala z ročného platu a príjmu z príjmu právnických osôb úžitok 0,6 miliardy amerických dolárov.⁸⁶ Deväť rokov po dokončení by KIC vytvorilo približne 104 000 nových pracovných miest na juhu a 725 000 na severe.

Napriek pôvodnému plánu zóna nespĺnila očakávania jeho tvorcov, hlavne vinou nestabilnej politickej klímy. Zatiaľ čo ich pôvodný plán počítal s tým, že sa komplex rozšíri v niekoľkých etapách na globálne výrobné centrum, projekt nikdy neprekročil do druhej fázy. Po prvom jadrovom teste v Pchjongjangu v októbri 2006 juh v podstate zamrzol a nakoniec upustil od plánov na rozšírenie komplexu.⁸⁷

---

⁸⁴ CHANG, Woon Nam. Kaesong Industrial Complex The Second Free Economic and Trade Area in North Korea.

⁸⁵ MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

⁸⁶ CHANG, Woon Nam. Kaesong Industrial Complex The Second Free Economic and Trade Area in North Korea.

⁸⁷ The Kaesong Industrial Complex: Setting the Stage for a Successful Second Act. Dostupné z: <https://www.38north.org/2019/06/cgreenyshin062719/>.

3.2 Činnosť podniku

Ekonomická zóna zaznamenala sľubný začiatok napriek neskoršiemu štartu podľa pôvodného plánu. Prvá fáza projektu KIC sa začala v júni 2003 o rok neskôr, ako sa pôvodne plánovalo, a bola dokončená v decembri 2007 v súlade s hlavným plánom spoločnosti Hyundai. Oficiálna výroba sa započala v decembri 2004 a prvé prevádzky boli pridelené 23 juhokórejským malým a stredným podnikom v auguste 2005.

Tento sľubný začiatok bol možný iba vďaka stimulom (nízko úročenými verejnými pôžičkami a poistením politického rizika pre malé a stredné podniky, atď.), ktoré poskytovala juhokórejská vláda pre malé a stredné podniky pôsobiace v tejto oblasti. V prvej vývojovej etape nízko úročené verejné pôžičky dosiahli na konci roku 2005 približne 40 miliónov dolárov. To je jeden z dôvodov, prečo sa zdá, že ďalší úspech projektu KIC je do značnej miery formovaný ochotou a schopnosťou juhokórejskej vlády financovať tento projekt.⁸⁸

Z počiatočných nákladov vo výške 374 miliónov dolárov na prvú etapu KR poskytla 223 miliónov dolárov. Taktiež kórejskou republikou bola vybudovaná veľká časť podpornej infraštruktúry vrátane nainštalovania telekomunikačnej siete, postavenia elektrickej rozvodne, zabezpečenie dodávok vody, kanalizácie a zariadení na spracovanie odpadu.⁸⁹

Produkty vyrábané v KIC boli rozmanité. Vyrábali sa tam výrobky ako oblečenie a textil (71 spoločností), kuchynské príslušenstvo (4 spoločnosti), automobilové súčiastky (2 spoločnosti), polovodiče (2 spoločnosti), kazety do tlačiarní (1 spoločnosť), atď.⁹⁰

---

⁸⁸ CHANG, Woon Nam. Kaesong Industrial Complex The Second Free Economic and Trade Area in North Korea.

⁸⁹ MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO .North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

⁹⁰ Korea (Severní - KĽDR): Zahraniční obchod a investice. Dostupné z: https://www.businessinfo.cz/navody/korea-severni-kldr-zahranicni-obchod-a-investice/?utm_source=rss&utm_medium=web&utm_content=teritorialni-informace-101&utm_campaign=rss_portal

	End 2005	End 2006	End 2007	End 2008	End 2009	End 2010
No. of South Korean Manufacturing Firms	11	15	65	93	118	121
					(Jan. 2010)	
Approx. No. of North Korean Workers	6,000	11,000	23,000	39,000	42,000	47,000
Approx. No. of South Korean Workers	n.a.	700	800	1,500	960	Around 500
Annual Production Value	\$15 mil.	\$74 mil.	\$185 mil.	\$250 mil.	\$256 mil	\$323 mil
Exports to 3 rd Countries (i.e., not South Korea)	-	\$20 mil.	\$40 mil	\$36 mil	\$29 mil	\$37 mil

V Tabulke č.2 Obsahuje rozpísané dosiahnuté údaje o počte pracovníkov, firiem a produkcie v KIC za obdobie od roku 2005-2010. (Zdroj: Manyin, Mark E. a Nanto, Dick K. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.)

V rokoch 2007 až 2009 bola realizácia projektu KIC skôr sklamaním. Ročná produkcia dosiahla iba cca. 4% plánovaných hodnôt z dôvodu relatívne malého počtu malých a stredných podnikov nachádzajúcich sa v KIC a s nimi prijatých zamestnancov. Okrem toho sa tieto firmy postupne stali nielen pracovne náročnejšími, ale aj menej produktívnymi.

Ukazovatele produktivity vyjadrili že priemerná ročná produkcia na firmu a zamestnanca bola tiež nižšie ako ukazovatele stanovené v hlavnom pláne. Ďalej, produktivita firmy v rokoch 2007 až 2009 priemerne poklesla z 29% na 25%, zatiaľ čo produktivita práce tiež v rovnakom období poklesla v priemere z 26% na 21%. Naproti tomu intenzita práce v malých a stredných podnikoch v Kaesongu, ktorá sa meria ako priemerný počet zamestnancov na firmu, je výrazne vyššia, ako sa predpokladalo v rámcovom pláne. S 366 pracovníkmi na jednu spoločnosť predstavovala navýšenie spoločnosti v priemere približne na 110% podľa pôvodného plánu, ktorý počítal s 333 zamestnancami na rok 2007. Z toho dôsledku sa spoločnosti pôsobiace v KIC stali náročnejšie na pracovnú silu, ale zároveň zaznamenali pokles produktivity v posledných dvoch fázach plánu.⁹¹

⁹¹ CHANG, Woon Nam. Kaesong Industrial Complex The Second Free Economic and Trade Area in North Korea.

V roku 2010 dosiahol tovar vyprodukovaný KIC celkovú hodnotu 323,3 milióna dolárov, čo predstavovalo zhruba 25% nárast od roku 2009. Ku koncu roku 2010 v Kaesongu existovalo asi 120 spoločností, ktoré zamestnávali viac ako 47 000 severokórejských pracovníkov.⁹² V roku 2011 produkcia komplexu tvorila až 99% z obchodného obratu 1,7 miliárd dolárov medzi oboma Kóreami.⁹³ V nasledujúcom roku v KIC fungovalo 123 spoločností, ktoré zamestnávali 53 507 severokórejských pracovníkov a vyprodukovali tovar v hodnote 470 miliónov dolárov.⁹⁴

V tomto okamihu bol Kaesong viac ako kedykoľvek predtým symbolom medzikórejskej spolupráce. V roku 2014 medzikórejský obchod dosiahol vysokej úrovne 2,3 miliardy dolárov.⁹⁵ KR tak zotrvala v pozícii 2. najdôležitejšieho obchodného partnera KĽDR. Prakticky všetok obchod medzi Kóreami sa odohrával v Kaesongu a i napriek politickému napätiu objem obchodu v roku 2015 dosiahol výšku 2,7 miliárd dolárov čo predstavovalo 16% nárast oproti roku 2014.⁹⁶ V rokoch 2014 a 2015 mohol komplex tvoriť približne 20% - 30% odhadovaného celkového vývozu Severnej Kórey.⁹⁷ Do uzavretia v komplexe pôsobilo približne 124 juhokórejských malých a stredných podnikov, predovšetkým z textilného a obuvníckeho priemyslu, ktoré zamestnávali okolo 53 000 pracovníkov.⁹⁸

---

⁹² MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

⁹³ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/K%C3%B3rejsk%C3%A1+%C4%BEudovodemokratick%C3%A1+republika++ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018/42c81c3b-a7de-43bc-8def-2c7585677efd?version=1.3&previewFileIndex=>.

⁹⁴ Korea (Severní - KĽDR): Zahraniční obchod a investice. Dostupné z: https://www.businessinfo.cz/navody/korea-severni-kldr-zahranicni-obchod-a-investice/?utm_source=rss&utm_medium=web&utm_content=teritorialni-informace-101&utm_campaign=rss_portal

⁹⁵ A Tale of Two Kaesong Industrial Zones: Not All Foreign Investment is Created Equal. Dostupné z: <https://www.38north.org/2014/07/jmailey071714/>.

⁹⁶ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/K%C3%B3rejsk%C3%A1+%C4%BEudovodemokratick%C3%A1+republika++ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018/42c81c3b-a7de-43bc-8def-2c7585677efd?version=1.3&previewFileIndex=>

⁹⁷ The Shutdown of the Joint North/South Korean Kaesong Industrial Complex. Dostupné z: <https://www.everycrsreport.com/reports/IN10442.html>

⁹⁸ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/K%C3%B3rejsk%C3%A1+%C4%BEudovodemokratick%C3%A1+republika++ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018/42c81c3b-a7de-43bc-8def-2c7585677efd?version=1.3&previewFileIndex=>

3.2.1 Nepokoje ohrozujúce fungovanie KIC

Prvé väčšie ohrozenie fungovania KIC sa uskutočnilo v roku 2010 v dôsledku výrazného zhoršenia medzikórejských vzťahov. Príčinou zhoršenia boli dve udalosti. Prvú predstavovalo potopenie Juhokórejského námorného plavidla v sporných vodách a výsledné zabitie 46 námorníkov. Soul uviedol, že severokórejské torpédo loď potopilo, ale Pchjongjang akúkoľvek úlohu pri incidente popieral.⁹⁹ I keď vyšetrovací tím zistil, že loď bola potopená severokórejskou ponorkou. V reakcii na to juhokórejský minister zjednotenia Hyun In-taek oznámil, že sa zastavia nové investície do priemyselného komplexu a počet juhokórejských pracovníkov v komplexe, ktorý sa v polovici týždňa často priblížil k 1 000 ľuďom, sa zníži až o polovicu. Taktiež sa prerušilo kórejské neproduktové vysielanie.

Následne v novembri prebehla druhá udalosť, ktorá nepomohla k zlepšeniu vzťahov medzi Kóreami. Severokórejské delostrelecké jednotky vypálili viac ako 150 granátov na ostrov Yeonpyeong a okolo neho, cez severozápadnú spornú morskú hranicu. Paľba zabila štyroch Juhokórejčanov, desiatky zranila a zničila alebo poškodila množstvo domov a budov. Išlo o prvý priamy delostrelecký útok KĽDR na územie KR od kórejskej vojny v rokoch 1950-1953. Komplex Kaesong však nebol odstavený, aj keď Severná Kórea hrozila, že podnikne tento krok, ak sa neobnoví vysielanie juhokórejských reproduktorov. Namiesto toho bolo vylúčených niekoľko pracovníkov juhokórejskej vlády v KIC. I keď Južná Kórea nereštartovala svoje vysielanie, komplex sa nakoniec neuzavrel. Ukázalo sa, že obidve Kórey sa zdráhali uskutočniť uzavretie komplexu alebo aspoň byť obviňovaní z jeho uzavretia.¹⁰⁰

Ďalšia významná udalosť ovplyvňujúca chod komplexu sa udiala v roku 2013. Začiatkom roku 2013 sa na oboch stranách začalo opäť rýchlo stupňovať politické napätie, ktoré viedlo až k uzavretiu KIC. Jeho uzavretie nasledovalo po eskalácii napätia na Kórejskom polostrove, ktoré začalo v decembri severokórejským raketovým štartom na veľké vzdialenosti a februárovým podzemným testom. Následné sprísnenie sankcií ohlásené Radou bezpečnosti OSN malo za následok čoraz hrozivejšiu rétoriku zo severu,

---

⁹⁹ North and South Korea reopen Kaesong Industrial Complex - CNN. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2013/09/15/world/asia/kaesong-korea-complex-reopens/index.html>

¹⁰⁰ MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

ktorý hrozil preventívnym jadrovým úderom zaútočiť na Juh. Dopomohli tomu aj prebiehajúce vojenské cvičenia Soulu a Washingtonu.¹⁰¹

V následku na dané skutočnosti začala Severná Kórea od 3. apríla 2013 upierať juhokórejským zamestnancom prístup do priemyselného regiónu Kaesong a o päť dní neskôr severokórejská vláda odvolala všetkých 53 000 severokórejských pracovníkov KIC, čím úplne pozastavila jeho činnosť. O niekoľko dní neskôr sa Južná Kórea rozhodla, že stiahne všetok zostávajúci personál. Začiatkom mája opustili KIC poslední Juhokórejčania, ktorí tak boli úplne odstavení. Zdalo sa, že to bol definitívny koniec ŠEZ v Kaesongu a vôbec medzikórejskej spolupráce.¹⁰² Po uzavretí KIC všetkých 123 spoločností pôsobiacich v zóne zaznamenalo veľké straty.¹⁰³

Ale nebol to koniec, 15. augusta sa obe krajiny dohodli na opätovnom otvorení priemyselného komplexu Kaesong, po uskutočnení šiestych kôl rozhovorov bola dosiahnutá oficiálna dohoda o opätovnom otvorení zóny.¹⁰⁴ Dohoda spočívala v tom, že obe strany sa zaručia normálnu prevádzku KIC vrátane stabilného prechodu juhokórejského personálu a ochrany podnikových aktív, pričom komplex nesmie byť ovplyvnený medzikórejskými a politickými situáciami za žiadnych okolností.¹⁰⁵ 16. septembra 2013 sa po štvormesačnom odstavení výroba v Kaesongu začala opäť fungovať.¹⁰⁶

---

¹⁰¹ North and South Korea reopen Kaesong Industrial Complex - CNN. Dostupné z:<https://edition.cnn.com/2013/09/15/world/asia/kaesong-korea-complex-reopens/index.html>

¹⁰² WROBEL, Ralph M. Ten years of Kaesong Industrial Complex: A brief history of the last economic cooperation project of the Korean peninsula

¹⁰³ North and South Korea reopen Kaesong Industrial Complex - CNN. Dostupné z:<https://edition.cnn.com/2013/09/15/world/asia/kaesong-korea-complex-reopens/index.html>

¹⁰⁴ WROBEL, Ralph M. Ten years of Kaesong Industrial Complex: A brief history of the last economic cooperation project of the Korean peninsula

¹⁰⁵ KIM, In Seong, and Hyun Koo CHO. Shutting Down the Kaesong Industrial Complex: A 'Coalitional Bargaining' Framework

¹⁰⁶ WROBEL, Ralph M. Ten years of Kaesong Industrial Complex: A brief history of the last economic cooperation project of the Korean peninsula

3.2.1.1 Problémy s pracovnými podmienkami v KIC

Dlhotrvajúcou otázkou v súvislosti s KIC boli pracovné podmienky tamojších severokórejských pracovníkov a obavy z ich vykorisťovania.¹⁰⁷ Čo slúžilo ako dôvod pre konzervatívco v Južnej Kórei aj v USA, aby kritizovali a napadali komplex. Skupiny pre ľudské práva vyjadrovali pochybnosti o nedostatočnom vynucovaní a formálnom objasňovaní práv pracovníkov vrátane neschopnosti porozumenia súčasných práv pracovníkmi. Neistoty a nejasnosti týkajúce sa účinných pracovných noriem a vyplácania miezd týchto pracovníkov prispievali k nestabilnému stavu KIC z dôvodu etických a politických otázok, v ktorých sa nachádzali podmienky.

Zamestnanie a vyplácanie pracovníkov sa riadilo pracovným zákonom, ktorý vypracovala severokórejská vláda po konzultácii s Hyundai Group a ktorý následne prijal stály výbor Severokórejského najvyššieho ľudového zhromaždenia.¹⁰⁸

Podľa juhokórejských úradníkov sú priemerné mzdy a pracovné podmienky v Kaesongu oveľa lepšie ako vo zvyšku Severnej Kórei. Minimálna mzda vzrástla z pôvodných 50 dolárov mesačne¹⁰⁹ na zhruba 67 dolárov v roku 2012. Čo predstavovalo 2 až 3 doláre za deň. Pričom zamestnanci pracovali 6 dní, 48 hodín týždenne. Napriek tomu severokórejskí úradníci poznamenali, že mzdy pracovníkov v tejto zóne sú v priemere nižšie ako v ŠEZ investovaných Čínami v Severnej Kórei. Ide o osobitnú koncesiu udelenú Južnej Kórei na podporu širšej angažovanosti PZI v krajine.¹¹⁰

Okrem minimálnej mzdy spoločnosti platili severokórejským orgánom 15% poplatok za sociálne poistenie, ktoré zaisťovalo zamestnancov v nezamestnanosti a v pracovné riziká. Pracovníci tiež dostávali mzdy za prácu nadčas. Za predĺžený pracovný čas bol príplatok za prácu nadčas 50% z hodinovej mzdy. Za štátne sviatky a prácu v noci (22:00 - 6:00) je príplatok za prácu nadčas 100% hodinovej mzdy. V niektorých prípadoch, severokórejskí pracovníci požiadali o ďalšiu nočnú zmenu alebo prácu cez

---

¹⁰⁷ MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

¹⁰⁸ Doucette, Jamie a Seung. Ook LEE. Experimental territoriality: Assembling the Kaesong Industrial Complex in North Korea

¹⁰⁹ MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

¹¹⁰ Doucette, Jamie a Seung. Ook LEE. Experimental territoriality: Assembling the Kaesong Industrial Complex in North Korea

víkend, aby získali nárok na ďalší plat. Mnoho zamestnancov dostávalo platby nadčasov vo výške 20 - 30 dolárov mesačne vo forme kupónov.¹¹¹ V priebehu fungovania komplexu boli pracovníci odmeňovaní aj vecnými darmi, najmä populárny juhokórejskými koláčikmi s názvom “Choco Pie“. Poskytovanie šiestych koláčikov ako formu odmeny za nočné zmeny alebo prácu nadčas, zabezpečovali spoločnosti v KIC pretože nemohli platiť viac ako je bežná mzda. V dôsledku toho sa koláče stali bežným alternatívnym prostriedkom výmeny na súkromných trhoch na severe a populárnym symbolom kapitalizmu.¹¹²

Severokórejskí pracovníci neboli platení v juhokórejských wonoch. Predpisy KIC nariaďovali pracovníkom vyplácanie ich mesačných platov v hotovosti a v amerických dolároch. Mzdy boli vyplácané severokórejskej vláde namiesto ich pracovníkov, ktorá z nich brala 30% daň zo mzdy vyplácanej juhokórejskými spoločnosťami.

Podľa dohôd podpísaných medzi Severnou a Južnou Kóreou má severokórejská vláda tieto prostriedky minúť na pokrytie nákladov na vzdelávanie, medicínu a ďalšie verejné služby vrátane sociálnej infraštruktúry, odškodňovania priemyselných nehôd, dôchodku a sociálneho zabezpečenia pracovníkov KIC a ich rodiny v Kaesongu. Je špekulatívne, či severokórejský režim nezneužil tieto prostriedky na vývoj svojich jadrových zbraní a rakiet. V praxi by to však bolo ťažké vzhľadom na dopyt verejnosti po použití týchto prostriedkov. Kaesong musí mať fungujúcu infraštruktúru, aj keď kvalita môže byť nízka.¹¹³ Overenie podrobnosti je neuchopiteľné a ani Juhokórejská vláda ani žiadna spoločnosť nedokážu definitívne určiť, kde dane z miezd zamestnancov putovali.¹¹⁴

---

¹¹¹ MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

¹¹² Doucette, Jamie a Seung. Ook LEE. Experimental territoriality: Assembling the Kaesong Industrial Complex in North Korea 2

¹¹³ The Real Economics of Kaesong. Dostupné z: <https://www.38north.org/2016/03/bchang033016/>.

¹¹⁴ MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues.

3.3 Uzatvorenie

Napriek dohode z roku 2013, ktorá spočíva v tom že sa obe Kóreye zaručujú že nebude fungovanie komplexu ovplyvňovať politická a medzikórejská situácia, KIC uzatvoril svoje bráni 10.02.2016 z politických dôvodov. Zatvorenie trvá do dnes. Toto uzavretie ilustruje skutočnosť, že za posledné desaťročie juhokórejskí politickí činitelia postupne kombinovali dva odlišné ciele s rizikom, že nedosiahnu ani jeden: na jednej strane zlepšenie medzikórejských vzťahov a denuklearizáciu Severnej Kórey a na druhej strane vytvorenie medzinárodne konkurencieschopnú špeciálnu ekonomickú zónu.¹¹⁵

V reakcii na severokórejské jadrové testy(6. Januára 2016) a úspešné vypustenie rakety Kwangmyung 4 na obežnú dráhu(7. februára 2016), sa Južná Kórea rozhodla 10. februára 2016 uzavrieť KIC.¹¹⁶ Dodávka vody a elektriny bola pozastavená a Soul sa zaviazal poskytnúť finančnú pomoc juhokórejským spoločnostiam, ktoré sa stali obeťami opatrenia.¹¹⁷ V tom čase v komplexe pôsobilo približne 124 juhokórejských malých a stredných podnikov, ktoré zamestnávali okolo 53 000 pracovníkov.¹¹⁸

Predstavitelia Soulu uviedli, že cieľom rozhodnutia o odstavení komplexu Kaesong bolo zabrániť KLDR získavaniu tvrdej meny prostredníctvom ŠEZ využívanej na financovanie jadrových a raketových aktivít na severe.¹¹⁹ Toto jednostranné rozhodnutie Južnej Kórey znamenalo bezprecedentný krok v medzikórejských vzťahoch, až do tohto okamihu boli činnosti v komplexe pozastavené iba z iniciatívy Severnej Kórey.¹²⁰

---

¹¹⁵ Kaesong, Caught between Two Koreas - Books & ideas. Dostupné

z: <https://booksandideas.net/Kaesong-Caught-between-Two-Koreas.html>

¹¹⁶ KIM, In Seong, and Hyun Koo CHO. Shutting Down the Kaesong Industrial Complex: A 'Coalitional Bargaining' Framework

¹¹⁷ Kaesong, Caught between Two Koreas - Books & ideas. Dostupné

z: <https://booksandideas.net/Kaesong-Caught-between-Two-Koreas.html>

¹¹⁸ The Shutdown of the Joint North/South Korean Kaesong Industrial Complex. Dostupné z:

<https://www.everycrsreport.com/reports/IN10442.html>

¹¹⁹ KIM, In Seong, and Hyun Koo CHO. Shutting Down the Kaesong Industrial Complex: A 'Coalitional Bargaining' Framework

¹²⁰ Kaesong, Caught between Two Koreas - Books & ideas. Dostupné

z: <https://booksandideas.net/Kaesong-Caught-between-Two-Koreas.html>

V reakcii na uzavretie zo strany Soulu, Pchjongjang vykázal viac ako 100 juhokórejských pracovníkov, ktorí zostali v KIC, zmrazil všetok majetok v komplexe, prerušil medzikórejské vojenské linky a obnovil vojenskú kontrolu nad zónou KIC.¹²¹

Uzavretím KIC sa zrušil posledný konkrétny podnik zameraný na spoluprácu medzi severom a juhom. Juhokórejská vláda už nemá žiadne priame nástroje vplyvu na svojho suseda, s výnimkou vojenských akcií, ktoré by ďalej zvyšovali napätie a zvyšovali riziko vojny na polostrove. Viac ako dvadsať rokov po vzniku slnečnej politiky sa jedná o neľútostné vyhlásenie neúspechu medzikórejskej politiky Južnej Kórey, ktorá nepriniesla ukončenie severokórejského jadrového a balistického raketového programu ani nepriniesla trvalé zlepšenie medzikórejského programu. Uzavretie KIC znamenalo ukončenie všetkých priamych zahraničných investícií vzniknutých prostredníctvom spolupráce oboch krajín.¹²²

---

¹²¹ The Shutdown of the Joint North/South Korean Kaesong Industrial Complex. Dostupné z: <https://www.everycrsreport.com/reports/IN10442.html>

¹²² Kaesong, Caught between Two Koreas - Books & ideas. Dostupné z: <https://booksandideas.net/Kaesong-Caught-between-Two-Koreas.html>

Záver

Z pohľadu teórie priamych zahraničných investícií a hospodárskeho rastu sa KĽDR radila na začiatku otvorenia svojej ekonomiky zahraničným investorom do prvej fázy s nízkym stupňom rozvoja, preto sa snažila dosiahnuť medzinárodnej spolupráce prostredníctvom exportu. Veľkú úroveň v tejto fáze hrali PZI zo štátov na vyššom stupni hospodárskeho rozvoja, ktoré si začínali všímať špecifické výhody štátu a snažili sa ich využiť a rozvinúť. A však vznikom nových ŠEZ a ich úspechu sa dostavala krajina na fázu dva. Ale v dôsledku konečným neúspechom zón z dôvodu nezmeniteľného politického režimu a následným politickým problémom a sankcií sa to nepodarilo dosiahnuť krajine.

PZI prichádzali do KĽDR predovšetkým vo formách joint ventures, prostredníctvom angažovania v ŠEZ. Zavedená metóda ŠEZ v Severnej Kórei, splnila svoje účely. Vznikali nové PZI, ktoré dosahovali úspechu. Ale v dôsledku nezmierniteľných dopadov politického režimu a reakcií cudzích krajín naň prechádzali ŠEZ množstvom situácií ohrozujúcich ich fungovanie. Hoci to zóny nemali ľahké v KĽDR, snaha o ich fungovanie a získavanie nových investorov PZI menila KĽDR. Minimálne dôkazy o snahe otvorenia ekonomiky prostredníctvom zavádzania nových reforiem o voľnom obchode je dôkazom že krajina otvárala svoj uzavretý politický režim.

Pre KĽDR mal Kaesong veľký význam ako zdroj príjmov a voľných pracovných miest. Jeho zatvorenie malo negatívny dopad v podobe straty zdroja zahraničnej meny a atraktivity na prilákanie zahraničných investícií. Strata KIC znamenala ukončenie poslednej možnosti významnej obchodnej spolupráce medzi oboma Kóreami.

Napriek sľubným stránkam komplexu, tento podnik zaostával za ideami jeho tvorcov. Zatiaľ čo ich pôvodný plán počítal s tým, že sa komplex rozšíri v niekoľkých fázach na globálne výrobné centrum, projekt nikdy neprerástol ani do svojej plnej veľkosti v druhej fáze. Stimuly poskytované na prilákanie juhokórejských investorov, nepremohli ich obavy z investovania v prostredí z nestabilnou politickou situáciou. Inými slovami, politické vzťahy medzi oboma Kóreami zohrávali pri úspech KIC rozhodujúcu úlohu.

Hoci zóna preukázala pozoruhodnú odolnosť napriek zintenzívneniu politického a vojenského napätia medzi oboma Kóreami počas fungovania, nakoniec to nevydržala a zrušila spoluprácu uzavretým komplexu v roku 2016.

Jej uzavretie však nesmie znamenať koniec medzikórejskej hospodárskej spolupráce. Ziskovosť spoločnosti Kaesong odhalila potenciál takejto spolupráce. Aj keď nespĺňovala pôvodné ciele. Jej model priniesol priamy prístup k severokórejskej ekonomike, ktorý poskytuje nádej, že severokórejský súbor pracovníkov s nízkym príjmom a kórejsky hovoriacich pracovníkov by mohol pomôcť zvýšiť konkurencieschopnosť juhokórejského hospodárstva.

Podľa môjho názoru by Juhokórejská vláda mala prehodnotiť náklady a prínosy trvalého odstavenia KIC. Ak spomínaná finančná pomoc jadrovým ambíciám severokórejského režimu existovala, neexistuje jasný dôkaz o tom, do akej miery Severná Kórea použila príjmy z KIC na svoj zbrojný program. Je nerozumné očakávať, že zatvorenie KIC povedie k zmene správania Severnej Kórey.

Z práce vyplýva že jediným spôsobom na dosiahnutie prílevu priamych zahraničných investícií prostredníctvom spolupráce oboch Kórei je možné dosiahnuť iba oddeleným politickej stratégie o zlepšení politických vzťahov a denuklearizácie skrz komplex. A zacieliť sa iba na hospodársky rozvoj krajiny a PZI.

Resumé

The aim of my bachelor thesis is to analyze the participation of foreign direct investment in North Korea with a focus on the Kaesong industrial complex. The first part is a theoretical explanation of the essence of foreign direct investment, their classification and characteristics of selected theories of foreign direct investment. The second part describes the methods by which North Korea tried to motivate the arrival of foreign investors in its territory. In the last chapter, I focus specifically on the special economic zone of Kaesong. I analyze its path from its origin to its demise. The part is mainly focused on explaining the reason for the creation of the complex, its original plans and their fulfillment, problems during operation and the demise process.

Zoznam použitej literatúry

AHN, Sang Jin a Seung. Kyu YI. (2021). Methodological framework for analyzing peace engineering: Focusing on Kaesong Industrial Complex and North Korean innovators in South Korea. *Technological Forecasting and Social Change* [online]. 2021, 163 [cit. 2021-4-10]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162520312907?via%3Dihub>

BALÁŽ, Peter. *Medzinárodné podnikanie : na vlne globalizujúcej sa svetovej ekonomiky*. 5. preprac. a dopl. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2010. 546 s. .: ISBN 9788089393183

CLEMENTS, Theo. 2019. From Failed Economic Interfaces to Political Levers: Assessing China-South Korea Competition and Cooperation Scenarios on North Korean Special Economic Zones North Korea's Special Economic Zones. *Korea Economic Institute of America* [online]. 2019, 1–10. [cit. 2021-4-7]. Dostupné z: http://www.keia.org/sites/default/files/publications/kei_aps_clement_190604_final.pdf.

CHANG, Woon Nam. Kaesong Industrial Complex The Second Free Economic and Trade Area in North Korea. *Internationales Asienforum* [online]. 2012, 43(3-4), 351-371 [cit. 2021-4-10]. Dostupné z: <https://crossasia-journals.ub.uni-heidelberg.de/index.php/iaf/article/view/191/186>

CHO, Sungtaek, KWAK, Do Won. a Hongshik LEE. Participation in the Kaesong Industrial Complex and its impact on productivity: South Korean textile firms' experiences. *Japan and the World Economy* [online]. 2020, 53 [cit. 2021-4-15]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0922142519300623>

CHOI, Jin. W. a Michael. S.MILLER. A Futuristic Solution to the North Korean Dilemma: An Economic Perspective. *The Journal of Economic Asymmetries* [online]. 2007, 4(2), 27–38 [cit. 2021-4-10]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S170349491530339X>

Doucette, Jamie a Seung. Ook LEE. Experimental territoriality: Assembling the Kaesong Industrial Complex in North Korea. *Political Geography* [online]. 2015. 47, 53–63 [cit. 2021-4-21]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0962629815000232>

DUDÁŠ, Tomáš. Priame zahraničné investície vo svetovom hospodárstve. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, 2006. 159 s. : ISBN 80-22521-39-6

DOBRYLOVSKÝ, Jiří a Tomáš LÖSTER. Přímé zahraniční investice v ČR, jejich význam a jejich účinky na českou ekonomiku. Brno: Tribun EU, 2008. s. 8. ISBN 978-80-7399-624-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:5851d120-99fe-11e8-b814-5ef3fc9bb22f>

DVOŘÁČEK, Jiří. Strategická analýza vybraných faktorů podnikání v Evropské unii. Praha: Vysoká škola ekonomická, Nakladatelství Oeconomica, 2005. 158 s. ISBN 80-245-0818-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:875564b0-235d-11e6-8803-005056827e51>

ŠÍBL, Drahoš a Beáta ŠAKOVÁ. Svetová ekonomika: Internacionalizácia, integrácia, globalizácia, interdependencia. Bratislava: Sprint vfra, 2000. 460 s. ISBN 80-88848-60-1

KIM, Suk Hi, and Eul Chul LIM. The Kaesong Inter-Korean Industrial Complex: Perspectives and Prospects. *North Korean Review* [online]. 2009, 5(2), 81-92 [cit. 2021-4-6]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/43908719>

KIM, Kwang Ho. Impacts of Foreign Direct Investment on the Most Centralized Country: Evidence from Gaeseong Industrial Complex in North Korea. *Thunderbird International Business Review* [online]. 2016, 58(4), 305–316 [cit. 2021-4-11]. Dostupné z <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/tie.21762>

KIM, In Seong, and Hyun Koo CHO. Shutting Down the Kaesong Industrial Complex: A ‘Coalitional Bargaining’ Framework.” *Asian Politics and Policy* [online]. 2019, 11(1), 80–103 [cit. 2021-4-19]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/331020268_Shutting_Down_the_Kaesong_Industrial_Complex_A_Coalitional_Bargaining_Framework_Shutting_Down_the_Kaesong_Industrial_Complex

KNUDEN, Daniel a William MOON. North Korea and the Politics of International Trade Law: Kaesong Industrial Complex and WTO Rules of Origin. *Yale Journal of International Law*. [online]. 2010, 35 [cit. 2021-4-16]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228151476_North_Korea_and_the_Politics_of_International_Trade_Law_Kaesong_Industrial_Complex_and_WTO_Rules_of_Origin

Korea Institute for National Unification. International Journal of Korean Unification Studies. International Journal of Korean Unification Studies, [online]. 2013,22(2), 1–154[cit. 2021-4-16]. ISSN- 1229-6902 Dostupné z: <https://repo.kinu.or.kr/bitstream/2015.oak/2308/1/0001469273.pdf#page=97>

LEE, Hanhee. Foreign Direct Investment in North Korea and the Effect of Special Economic Zones: Learning from Transition Economies. Journal of Economic Development [online]. 2015,40(2), 35-56[cit. 2021-4-5]. ISSN 02548372. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1039.2144&rep=rep1&type=pdf>

LIM, Sung Hoon a Kang Taeg LIM. Special Economic Zones as Survival Strategy of North Korea." North Korean Review 2 [online]. 2006, 2, 47-61[cit. 2021-4-5]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/43910248>.

MANYIN, Mark E. a Dick K NANTO. Kaesong North-South Korean Industrial Complex. South Korea: Economic, Political and Social Issues. Washington D.C: Nova Science Publishers,2012. s. 77-110. ISBN 978-1-55862-898-4 Dostupné z: <https://fas.org/sgp/crs/row/RL34093.pdf>

WROBEL, Ralph M. Ten years of Kaesong Industrial Complex: A brief history of the last economic cooperation project of the Korean peninsula, Economic and Environmental Studies (E&ES), ISSN 2081-8319, Opole University, Faculty of Economics, Opole [online]. 2014,14(2), 125-147[cit. 2021-4-12]. Dostupné z: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/178853/1/ees_14_2_02.pdf

A Tale of Two Kaesong Industrial Zones: Not All Foreign Investment is Created Equal. 38north [online] [cit. 2021-4-15]. Dostupné z: <https://www.38north.org/2014/07/jmailey071714/>

FUNCTIONALISM AND THE KAESONG INDUSTRIAL COMPLEX [online] [cit. 2021-4-15]. Dostupné z: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1019058.pdf>

North Korea and the Politics of International Trade Law: Kaesong Industrial Complex and WTO Rules of Origin by Daniel Knuden. [online]. [cit. 2021-4-15] Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1584328
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1584328

The Case for Kaesong: Fostering Korean Peace through Economic Ties | Crisis Group. Crisis Group [online] [cit. 2021-4-15]. Dostupné z: <https://www.crisisgroup.org/asia/north-east-asia/korean-peninsula/300-case-kaesong-fostering-korean-peace-through-economic-ties>

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR [online]. [cit. 2021-4-5]. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/K%C3%B3rejsk%C3%A1+%C4%BEudovodemokratick%C3%A1+republika+-+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2018/42c81c3b-a7de-43bc-8def-2c7585677efd?version=1.3&previewFileIndex=>

Kaesong, Caught between Two Koreas - Books & ideas. Books & ideas [online] [cit. 2021-4-16]. Dostupné z: <https://booksandideas.net/Kaesong-Caught-between-Two-Koreas.html>

Korea (Severní - KĽDR): Zahraniční obchod a investice. BusinessInfo.cz - Oficiální portál pro podnikání a export [online] [cit. 2021-4-6]. Dostupné z: https://www.businessinfo.cz/navody/korea-severni-kl-dr-zahranicni-obchod-a-investice/?utm_source=rss&utm_medium=web&utm_content=teritorialni-informace-101&utm_campaign=rss_portal

The Kaesong Industrial Complex: Setting the Stage for a Successful Second Act. 38north [online] [cit. 2021-4-14]. Dostupné z: <https://www.38north.org/2019/06/cgreenyshin062719/>

North and South Korea reopen Kaesong Industrial Complex - CNN. CNN International - Breaking News, US News, World News and Video [online] [cit. 2021-4-16]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2013/09/15/world/asia/kaesong-korea-complex-reopens/index.html>

Přímé zahraniční investice za rok 2019. Česká národní banka [online] [cit. 2021-3-28]. https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2019_CZ.pdf

The Shutdown of the Joint North/South Korean Kaesong Industrial Complex. Everycrsreport [online] [cit. 2021-4-20]. Dostupné z: <https://www.everycrsreport.com/reports/IN10442.html>

Special Economic Zones in the DPRK. NCNK | The National Committee on North Korea [online][cit. 2021-4-10]Dostupné z: <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/special-economic-zones-dprk>

Wonsan-Mt. Kungang International Tourist Zone. 38north [online] [cit. 2021-4-14]. Dostupné z: <https://www.38north.org/reports/2015/11/nk-sez-plans-vs-progress/section-3/>